

vallomásszerűen megvallhatom, hogy a hetvenes évek vége felé, Wimbledonban, Határ Győző Hongrioscule-jában jártomban-keltemben, ahol minden fal-felületet benőtt már akkorra is a könyvek őserdeje, ha jól emlékszem, a lépcsőfeljárat melletti polcokon pillantottam meg az *Új Látóhatár* eladdig teljes sorozatát, s arra gondoltam: milyen jó volna végigolvasni — vagy legalább: végiglapozni — az egészet! Ez a nosztalgikus megkívánás és kíváncsiság volt az én legteljesebb találkozásom a napjainkban jubiláló folyóirattal, amelynek a történetéhez, sőt: a *történelméhez* ezek az irreverzibilis hiányok legalább úgy hozzátartoznak, mint a kevesek számára — s ebben a vonatkozásban nem merem Stendhált idézni: to the happy fews — betöltött pozitív szerep. Mindenfajta dupla nullás krétakörön kívül folydogált a sorsom (ha ugyan szürke életem megérdemli ezt a fellengzős nevezetet), így hát az *Új Látóhatárt* se olvashattam. Kialakítottam tehát magamban, belül és kényszerűségből egy belső „új látóhatárt”, amely természetesen éppúgy nem lehet/ett, semmilyen vonatkozásban teljes nézőpontja bármifajta igazságnak, mint a — gondolom — olykor emberfeletti áldozatok árán fenntartott müncheni *Új Látóhatáré*. — Ha gondoldod, hogy levelemnek legalább csekélyke dokumentumértéke van, használd föl, legjobb belátásod szerint.

Barátsággal üdvözl:
DOMOKOS MÁTYÁS

HERCEG JÁNOS

„Hogy ne veszítsék el a reményt...”

Ma talán már nyugodtan állítható, hogy az ötvenes évek elején a müncheni Látóhatár volt az egyetlen tárgyilagos igényű, magyar sorskérdéseket feszegető, európai hangvételű folyóirat. Ami az emigráns orgánumoktól élesen megkülönböztette, az elsősorban az egykori polgári radikálisok szellemét és széles látókörét hagyta éreztetni, Jászi Oszkár tekintélyének hatósugarával, s az emlékezetes falukutatók olyan kimagasló alakjaival, mint Szabó Zoltán, a Cifra nyomorúság szerzője, s Kovács Imre, a Néma forradalomé, aki közvetlenül a háború után a parasztpártot képviselte a koalícióban, fokozódó csalódottsággal a végleges szakításig.

Hozzám már a negyedik évfolyamába lépett folyóirat számai jutottak el, a korábbi sokszorosítón készült példányok helyett, úgyhogy ezeken nyoma se látszott az előbbi szegénységének. Ebből már mintha kilúgozott volna a hazátlanság minden retorzió utáni vágyat, annyira megbékült hangulat uralkodik a hatvan oldalon. Csak Kerényi Károly naplójában olvasható pársoros panasz: „A tegnapi postából bennem maradt a jelentés talán a legundokabb-ról, ami a budapesti szörnyidőkből távollétemben ért. ...szobrász, a Zalai úton szellemi beszélgetésre szívesen jött és látott vendég, asztalomnál ült, boromat itta, az üldözés alatt a vendéglátó lakásban talált menedéket, s ezt hozzám közelállóknak szerzett hamis okmányokkal megszolgálni is igyekezett. Az ostrom után szolgálatára álló emberekkel jelenik meg és kirabolja a villát...” A Szondi Lipótnak ajánlott naplójegyzetek ezután a virágvasárnap

és a húsvét tavaszi fényeit tükrözik, mintha két év elég lett volna a felejtésre, s talán a megbocsátásra is.

Auer Pál, a koalíció párizsi követe egy visszatérő álom lehetőségeit fejtegeti az egyesült Európáról. „... érdekünk a minél tömörebb és ellenállóbb együttműködés szomszédainkkal... Federációs keretben határ- és kisebbségi problémáink megoldása is inkább remélhető.”

A szerkesztő, Vámos Imre a kelet-európai irodalom közösnek vélt hangjáról értekezik, egy szerb balladát is idézve, meg Győry Dezső négy sorát:

*mindnek kívánom, amit egynek,
hiszen közös a nyereségy,
én minden népet félték attól,
amitől féltém az enyémy.*

A Szép Szó egykori költője, Horváth Béla egy Paul Valéry versfordításal szerepel, míg a sajátjában a „varázsos Genováról” áradozik, minden forradalmi indulatot elfeledve, az amerikai Reményi József pedig Ezra Pound költészetét ismerteti. S az igazán gazdag és változatos kritikai rovatban Márai regényéről ír bizonyos Korek Valéria, ismételt elragadtatással, miután korábban a jelek szerint már méltatták a Béke Ithakában nosztalgikus szépségét.

Ennyi volt ismerkedésem a „régí” Látóhatárral abban az időben, amikor Jugoszláviát még szigorú zárlat alatt tartották a Szovjetunió érdekszférájába tartozó országok, úgyhogy Budapestről csak nagy ritkán jutott el valamilyen folyóirat hozzánk. A müncheni lap ezután már rendszeresen olvasható lett nálunk háromhavonként. Így tragikus felhangjával a Vita a hazáról is Márai Halotti beszédével, hogy örök időkre ott maradjon a magyar líra remekművei között. A megrendítő vers ismételt közlés volt, először a folyóiratnak még 1951. szeptemberi könyvmatos számában látott napvilágot. Most Márai választ vezetted be Tamási Áron nem kevésbé fájdalmasan szép nyílt levelére erről a pesti rádióban elhangzott versről. Ábel írója nemcsak Máraihoz fordul, hanem mindazokhoz, akik „a magyar nyelv családjába tartoznak”, hogy ne veszítsék el a reményt a megtisztulni és egygé lenni törekvő világban.

Amikor aztán megszakadt az együttműködés a Látóhatár táborában, s a folyóirat új, megváltozott külsővel, Új Látóhatár címmel indult el harminc évvel ezelőtt, baráti viszony alakult ki közöttem és az új emberek között. Akik tulajdonképpen nem is voltak újak, hiszen Molnár József még 1956-ban ismertette egyik regényemet a folyóiratukban. Ezt mentem megköszönni, Münchent is útbajtve egyik első nyugati utamon, 1958 őszén a brüsszeli világkiállításra.

Magabiztos, derűlátó fiatalok voltak, Borbándi Gyula, Bikich Gábor és Molnár József. Utóbbit aztán vendégül is láttam feleségestől délbaranyai házamban, s azóta se tudom elfelejteni, hogy tizenkét órai kocsikázás után első dolga volt felmenni a szőlőmbe, pedig már esteledett, hogy átnézzen a határon a harsányi hegyre és a Mecsekre, csillapíthatatlan honvágyát enyhítendő, mindhiába persze.

Az Új Látóhatár új munkatársakkal bővült. Már az ötvenhatos forradalmi szám is nagyban hozzájárult a folyóirat tekintélyének öregbítéséhez, Camus és Madariaga tiltakozó leveleivel a magyar forradalom vérbefojtása miatt. S ami otthon november 4-e után indexre került, a forradalom vérbefojtása miatt.

fojtását követően: Illyés verse, az Egy mondat a zsarnokságról, Tamási Áron Magyar fohásza, Németh László Emelkedő nemzet című vallomása, a benne bujkáló rossz előérzetét is megszólaltatva: „... azok közé az emberek közé tartozom, akik a természetből a veszélyt látó képzeletet kapták súlyos aján-dékul.” S az eddig elnémított Kassák verse a diktátorról:

*kivégeztette, akiknek szemük volt
kivégeztette, akiknek szájuk volt
ki akarta folytatni
egy egész nép vérért
s végül eltiportan hever
a hóban a vizeletben vagy a tüzes romok alatt.*

Máig sajnálni lehet, hogy ennek az akkor csaknem egyedül tisztességes magyar folyóiratnak az emberei nem tudtak békességes munkában együtt-maradni. De hát emigráns se lehet büntetlenül az ember! Mintha megro-hasztaná körülötte a levegőt a számkivetettség, a hontalanság mérge...

Az Új Látóhatár nem vesztett a színvonalából. Talán kevesebb volt benne a világpolitikai érdeklődés, de annál gazdagabb tartalommal fordult a magyarság közvetlen közeli vagy történelmi élete felé. Borbándi Gyula, Borsody István, Illyés Elemér összefoglaló helyzetképei nemcsak tájékoztat-tak, utat is tudtak mutatni. A szépirodalmi része is színesebb lett. Cs. Szabó László európai pallérozottságú finom esszéi, a költők egyre népesebb táborá-nak vonulatával, köztük Horváth Elemérrel, biztosítani tudta Fáy Ferencék magasra tartott színvonalát.

Most, hogy az Új Látóhatár fölött is elmúlt négy évtized, az egykor ön-érzetesen hetyke Molnár József piros arcához hófehér bajuszt visel, ahogy már illik az emberhez túl a hetvenen, ha zörgetni kezd az öregség kapuján.

Ideje, hogy a folyóiratról, s jelentőségét nagyra emelő embereiről szülő-hazájukban is szót ejtsenek. Hogy az újabb nemzedékek is tudomást szerez-zenek róluk, ha már Tamási Áron is helyet sürgetett nekik a „magyar nyelv családjában”.

HORNYIK MIKLÓS

Rózsakeresztesek páholya

Az Új Látóhatárt sohasem tekintettem „emigrációs” folyóiratnak. Szelle-mében, irodalmi ízlésében is a Babits szerkesztette Nyugat folytatása volt: tág látókörű, bátor, sokrétű. Nem csupán az emigráció — a nyugat-európai tájékozódású magyarság őrhelye volt; legjobbak menedéke és hadállása. Ha-sonmás kiadására ma nagyobb szükség volna bármely magyarországi kiad-ványnál.

Rebesgették sokan, társaságban ha szóba került: hírlik, hogy a CIA pénzeli. Vagy a Mormonok Világszövetsége. Kémközpontok irányítása alatt áll.

Az összeesküvés vádja nem volt alaptalan. Még grafikai külzete is azt sugallta, hogy az imperialisták karmai között vergődik: szedéstükre és ti-